

ROLUL POVEȘTILOR ÎN FORMAREA VALORILOR MORALE A PREȘCOLARILOR

*Silvia GOLUBIȚCHI, dr. ped., conf. univ.,
Larisa POSTICA, doctorandă
Universitatea de Stat din Tiraspol, RM*

Summary. *At preschool age the child learns easily through stories. They help him learn moral values: responsibility, honesty, justice, modesty, respect, sincerity, discipline, patriotism, moral norms and rules, models of moral behavior that children need. Moral values encompass the entire human existence and regulate interpersonal relationships and are goal-values, personal values. The story teaches the child to listen to it, to follow its thread, to make the connection between the image and what is heard, the child observes descriptions, qualities, emotions, behaviors and language.*

Keywords: *children, moral values, stories, moral behaviors.*

Formarea și dezvoltarea morală a personalității este determinată de toți factorii educaționali: *familie, grădiniță, școală, mass-media* etc. Grădinița este unul dintre factorii decisivi în educarea copiilor din perspectiva educației morale. Ca atare, educatorii, alături de familie, constituie de-a lungul anilor factorii principali care formează și educă spiritul respectării normelor de conduită morală în societate, spiritul cultivării unor trăsături morale pozitive, a ideilor de demnitate umană, egalitate, toleranță, respect reciproc, responsabilitate față de actele personale, pace și înțelegere între oameni.

S. Cristea că conținuturile particulare specific educației morale pot fi identificate în raport cu dimensiunea filozofică reflectată și de coordonata civică promovată, la nivel social și individual, în termeni de teorie și ideologie morală și de acțiune morală, exprimată în diferite forme de conduită morală [1, p.49].

La vârsta preșcolară copilul învață cu ușurință prin intermediul poveștilor. Acestea îl ajută să învețe *valori morale*: responsabilitatea, cinstea, dreptatea, modestia respectul, sinceritatea, disciplina, patriotismul, normele și regulile morale, modelele de comportare morală, de care copiii au nevoie.

Valorile morale cuprind întreaga existență umană și reglementează relațiile interpersonale, contribuie la realizarea armoniei axiologice, la configurarea sensului vieții și a existenței umane. Ele sunt valori-scop, valori personale, au un caracter imperativ prin dimensiunea normativă.

I. Nicola afirmă că rolul cunoștințelor morale este de a-l introduce pe copil în universul valorilor morale, de a-l face să înțeleagă semnificația acestora pentru conduita sa, de a-i dezvolta, totodată, capacitatea de a discerne între valorile pozitive și elementele negative [4].

T. Munteanu afirmă că *valorile morale* – reprezintă comportări, acțiuni, fapte cărora li se oferă pe plan social o apreciere pozitivă, în sensul că ele coincid cu concepțiile provenite din societatea respectivă, cu privire la ceea ce este bine, echitabil, folositor societății, membrilor ei (bunătate, cinste, hărnicie, datorie, libertate, cumpătare, omenie, onestitate, iubire, prietenie, respect reciproc, demnitate)[5].

La vârsta preșcolară poveștile ocupă un loc important, ele având un rol formativ în dezvoltarea personalității și prin conținuturile cele mai captivante, reprezintă adevărate modalități prin care copiii învață să deosebească *binele de rău, adevărul de minciună, faptele bune de cele rele*. Ei devin sensibili, încep să-si formeze *perechetele morale*. Datorită varietății și bogăției de idei cuprinse în povești, acestea îi largesc orizontul copilului și contribuie la dezvoltarea gândirii, memoriei, imaginației, creativității și limbajului acestuia. Cea mai importantă contribuție pe care o au poveștile asupra personalității copiilor este reprezentată de capacitatea de a construi *caractere puternice*.

Poveștile depășesc hotarele spațiului și timpului și îl învață să gândească, să acționeze în acord cu cerințele și exigențele normelor și regulilor morale, să aprecieze faptele, își manifestă inițiativa, spontaneitatea și fantezia inepuizabilă. Ele îi învață pe cei mici ce înseamnă curajul, forța și înțelepciunea. Le arată că, de cele mai multe ori, pentru ca binele să triumfe asupra răului trebuie să treci prin încercări grele. Așa este și în viața reală. Există și personaje curajoase, înțelepte și cinstitute care muncesc mult și urmează calea dreaptă către realizare, tot așa cum există și personaje care nu se opresc de la nimic în încercarea lor de a-și atinge scopurile.

Prin intermediul poveștilor dezvoltăm copiii abilitatea de a reține sensul unei părți mai extinse de discurs vorbit. Ascultând o poveste, copiii practică ascultarea întru perceperea înțelesului global: ei pot fi ajutați să fie atenți la detalii, dacă ascultă povestea în mai multe rânduri. În cazul în care povestea este însoțită de imagini (pe care copiii le au în față), educatorul o va citi, acordându-le suficient timp să privească imaginile [3, p.28].

Cele mai frecvente povești practicate în grădinița de copii sunt cele create pe baza unui șir de ilustrații. Tematica poveștilor create de copii după modelul educatoarei poate fi legată de: fapte cotidiene, întâmplări, momente trăite de copii, de familia acestora sau de prieteni; întâmplări din viața animalelor.

Însușirea normelor morale și aplicarea lor în viața cotidiană reprezintă baza și etapa inițială în formarea *culturii morale*. Normele morale se personifică și devin o însușire a personalității atunci când sunt percepute corect și se manifestă în acțiunile și faptele ei. Copiii trebuie să-și imagineze locuri, întâmplări, fapte care s-au petrecut sau se pot petrece în viitor, ca în lumea reală, ca în filme de desene animate ori ca în vis. Sunt situații în care, prin poveștile create, proiectează asupra personajelor, propriile sale dorințe, preferințe, probleme. Copilul poate învăța ce înseamnă prietenia și care sunt aspectele pozitive ale vieții. Mai mult, va încerca să fie mai prietenos, precum personajele din poveste, bun, prieten cu alți copii, de ajutor.

Cu ajutorul personajelor de poveste, micuțul va reuși chiar să își depășească anumite fobii. Binele și răul sunt două concepte pe care cel mic le poate distinge acum încă din primii anișori de viață. Copilul înțelege că există anumite reguli și conduite ce se aplică în fiecare zi. Aceste reguli trebuie respectate, deoarece în lipsa lor nici o societate nu poate funcționa. De asemenea, va înțelege că dacă nu respecti aceste reguli de conduită, devii personajul negativ, precum cel din poveste, iar personajul negativ întotdeauna suferă consecințele faptelor sale [2].

Copii nu întotdeauna cunosc normele și acțiunile morale elementare. Ei se confruntă cu un șir de dificultăți în analiza și aprecierea faptelor morale, în selecția și determinarea propriei conduite. Ascultând povești, copiii cunosc și își însușesc noțiuni, convingeri și sentimente morale, se raportează la personajele pozitive și dezaprobă comportamente negative, acestea pot fi depistate în povestea „Fata babei și fata moșneagului” de Ion Creangă. Astfel, ei înțeleg ce

înseamnă bunătatea, prietenia, hărnicia și urăsc răutatea, dușmănia, lenea, exemple concludente identificăm în povestea „Ursul păcălit de vulpe” de Ion Creangă.

Necesitatea de a începe însușirea unor comportamente pozitive, cât mai devreme este justificată de faptul că la această vârstă se formează cu ușurință automatismele, care stau la baza deprinderilor de conduită civilizată. Cu timpul, aceste deprinderi se vor perfecționa și se vor transforma în obișnuințe, care, la rândul lor, printr-o acțiune educativă continuă se vor transforma în trăsături de personalitate stabile. Succesul educației morale la vârsta preșcolară nu vine de la sine, ci este rezultatul unei munci asiduu, desfășurate cu pasiune și responsabilitate de părinți și educatoare.

Peripețiile personajelor, răutatea celor negative, bunătatea celor principale îi înduioșează pe copii și îi conving că este bine să urmeze exemplul celor buni. Poveștile îi învață ce este sinceritatea și îi determină pe copii să spună adevărul și să urască minciuna.

În poveștile „Capra cu trei iezi” de Ion Creangă, „Scufița Roșie” de Charles Perrault sunt prezentate comportamente negative, precum neascultarea părinților, încăpăținarea și consecințele acestora. Faptele personajelor i-au convins pe copii că trebuie să asculte sfatul părinților, că nu este bună încăpăținarea și trebuie să se adapteze la regulile impuse de societate. Este bine ca el să fie implicat, să găsească alte rezolvări la situații, să continue povestea așa cum ar vedea-o el.

Incontestabil, poveștile îi inițiază pe cei mici în viață și îi ajută să facă diferența între bine și rău, iar tabelul 1 conține fragmentele de poveste, ce pot fi analizate cu copiii.

Tabelul 1. Valori morale din fragmente de povești.

Povești	Întrebări?	Valori morale	
„Ursul păcălit de vulpe”	Cum a procedat vulpea? Ce a făcut ursul?	bine/ rău altruism/ egoism	
	Cum este vulpea? Cum este ursul?	coinste/ necinste respect/ lipsă de respect	
	Cum ai fi procedat tu în locul ei?	responsabilitate/ lipsă de responsabilitate	
„Scufița Roșie”	Cum a procedat lupul? Cum este lupul? Cum a procedat Scufița Roșie?	solidaritate/ lipsă de solidaritate	
	„Capra cu trei iezi?”	Cum a procedat iedul cel mare? Cum a procedat lupul? E crezi că este bine să facă?	

În baza răspunsurilor copiilor, se poate aprecia comprehensiunea conținutului, cât și aprecierea comportamentului acestora. Analiza răspunsurilor copiilor evidențiază aprecierea corectă a acțiunilor personajelor, fapt care indică prezența unui anumit volum de cunoștințe despre modelul social relevant de comportament. Orientarea argumentelor în favoarea unei sau altei aprecieri era în concordanță cu valoarea pozitivă sau negativă a actului în discuție: „Vulpea a procedat rău, pentru că voia să aibă numai ea pește”, „era foarte lacomă, zgârcită”, „Scufița Roșie a procedat astfel, pentru că a crezut că lupul o va ajuta”, „Iedul mare a deschis ușa lupului, deoarece lupul și-a schimbat vocea” etc.

Astfel, copiii apreciază adecvat acțiunile, corect comportamentul personajelor prin expunerea gândurilor, ideilor și sentimentelor în sintetizarea informațiilor din text, în evidențierea trăsăturilor morale. Cel mai important lucru este că ei nu doresc să fie în rolul personajului negativ, detestă acest comportament.

Pentru a stimula interacțiunea cu copilul, uneori este bine să-l punem să ne descrie personajul, să deseneze ceva din poveste, să reproducă dialoguri sau fapte etc. Astfel, apelăm la imaginația lui și îl punem în pielea personajului, îi cerem să acționeze ca ele, creăm un mic joc de rol care sigur îi va plăcea, apoi îl solicităm să descrie emoțiile trăite fiind transpus în personaj.

Trăsătura definitorie a poveștii, care o face să fie vizibilă pentru dezvoltarea conștiinței morale, constă în faptul că ea este modelul împlinirii de sine, al realizării scopului. Aceasta își propune să-i evidențieze copilului anumite aspecte ale situației problematice în care se află, și pe care îi este greu să le perceapă, și să ofere posibilități de rezolvare creativă.

În ceea ce privește *funcțiile poveștilor* sunt:

- *Poveștile informează:* copiii învață despre calitățile și defectele omenești.
- *Poveștile educa/predau abilități:* au la bază, în principiu, un lucru ce este în sine o recompensă pentru copil.
- *Poveștile transmit valori:* în povesti se poate vorbi fie despre *beneficiile* respectării normelor și valorilor morale, fie despre urmările negative ale încălcării lor.
- *Poveștile disciplinează:* poveștile au o mare putere de control asupra comportamentului, iar acest aspect este foarte relevant pentru funcția lor terapeutică.
- *Poveștile îmbogățesc experiența.* Ele ne ajută să facem față schimbărilor care survin uneori pe neașteptate și care ne pot bulversa. Le putem folosi pentru a-i ajuta pe copii să facă față unei situații dureroase prin care în acel moment trec (respingerea, abandonul, furia) sau îi pregătesc pentru a înfrunta situații negative viitoare, cu care copilul nu s-a mai confruntat. Explorând aceste situații în maniera securizantă pe care o oferă poveștile, pe de o parte copiii pot învăța să își accepte sentimentele de tristețe sau supărare, să și le conștientizeze, și pe de altă parte, pot învăța că și în aceste întâmplări dramatice există posibilitatea soluționării.
- *Poveștile facilitează rezolvarea problemelor.* Copiii care pot gândi simbolic sau metaforic sunt cei mai buni în a rezolva probleme.” Dezvoltând copilului abilitatea de a gândi metaforic, facilităm dezvoltarea capacităților de gestionare a problemelor.
- *Poveștile vindecă.* Ele creează o punte de legătura între experiențe diferite, momente din viață, împrumutată din înțelepciunea ei și din speranța pe care uneori o conține și ne pun în contact cu nevoile, dorințele noastre profunde, cu resursele și cu obstacolele pe care credem că trebuie să le depășim.

Dacă ar fi să rezumăm ceea ce aduce povestea în viața copilului, putem menționa că povestea îl învață pe copil să o asculte, să urmărească firul ei, face legătura dintre imagine și ceea ce se aude, copilul observă descrieri, însușiri, emoții, comportamente și limbaj.

Concluzionând, putem afirma că poveștile influențează dezvoltarea morală a copilului și exercită o influență hotărâtoare în constituirea personalității copilului, contactul cu personajele literare contribuie la dezvoltarea afectivă, volitivă, intelectuală armonioasă, la edificarea curajului social și optimismului, a moralității și percepției adecvate a sinelui. Trăind alături de personajul preferat din întâmplările poveștii, copilul învață despre lumea din jur, fără să fie el

însuși pus în situații periculoase sau dificile. Copiii educați corect au o valoare a sinelui, manifestată în orientarea spre ideal și valorificarea calităților personale și sociale.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTEA, S. Conținuturile și formele generale ale educației. Volumul IV. București: Didactica Publishing House, 2017. 185 p.
2. GHERGHINA, D., TUREAN, M., BUZAȘI, I., DĂNILĂ, I., Literatura pentru copii: cu noțiuni de teorie literară. Craiova: Editura Didactica Nova, 2007.
3. Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar. Ch., 2018.
4. NICOLA, I. Tratat de pedagogie școlară. București: Editura Aramis, 2000. 480 p.
5. MUNTEANU, T. Relația tripartită profesor-elev-părinte. În: Creativitate și inovație în educație, Materialele Conferinței cu participare internațională. Vol. II. Ediția a III-a, Tîrgu Mureș, 5 – 7 mai, 2014. 499 p., pp. 417 – 420. ISBN volum II: 978-606-711-228-3